

ІНТЕГРАЛЬНИЙ МЕТОД ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Г.В. Токарчук, аспірант

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Визначено узагальнюючу систему складових туристичного потенціалу регіону. Виділено роль інноваційної складової серед автономних компонент ортогонального простору туристичного потенціалу. Запропоновано систему складових показників з відповідними ваговими коефіцієнтами для інтегральної оцінки інноваційної компоненти в ході аналізу туристичного потенціалу регіону.

Ключові слова: туристичний потенціал, інноваційний розвиток регіону, інтегральна оцінка, компонент туристичного потенціалу, інноваційна складова.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Комплексний характер попиту та пропозиції, зростаючі можливості індустрії туризму зі створення об'єктів туристичного призначення вимагають перегляду класифікаційних ознак, на основі яких буде можливим раціональне обґрунтування методики оцінки туристичного потенціалу регіону. Особливої важливості в даному контексті набуває інноваційна складова туристичного потенціалу, яка виявляється однією із провідних передумов розвитку [1]. Актуальність і недостатній рівень дослідження проблем ефективного використання туристичного потенціалу вимагають детальнішого наукового висвітлення, у якому б теоретичні аспекти поєднувалися з практичними і були спрямовані на вдосконалення механізму функціонування туристичної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні проблеми і практичні аспекти удосконалення процесу управління туристичними ресурсами відображені у роботах вчених, що займались дослідженням туристичної індустрії, серед них І. Афанасенко, В. Азар, М. Біржаков, Ю. Блохін, В. Гордін, Г. Карпова, Ю. Кузнецов [2]. Разом з тим слід відмітити, що у більшості робіт досліджуються переважно проблеми удосконалення системи управління в глобальному аспекті

© Токарчук Г.В., 2013

на макрорівні. Так, особлива увага приділяється теоретичним аспектам державної політики реформування даної галузі, тоді як особливості функціонування сфери туризму на мезо-рівні досліджені недостатньо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Туристичний потенціал регіону прийнято оцінювати в рамках розрахунку рейтингу загальної інвестиційної привабливості регіону, використовуючи різні методики експертних оцінок. Даний підхід видається недосконалим, оскільки рейтинг досліджуваного регіону не є постійним і змінюється відносно середнього по Україні разом із змінним фактором суб'єктивних оцінок експертів.

Постановка завдання. Таким чином, представляє інтерес розробка методики, яка б дозволила б об'єктивно і оперативно отримати дані про величину туристичного потенціалу, розглядаючи дані туристичної галузі регіону.

Виклад основного матеріалу. Наявна методологія оцінки природно-рекреаційного потенціалу свідчить про відсутність єдиної концепції вибору методів. Так, економічний аспект передбачає розгляд ціннісної оцінки компоненти природно-ресурсного потенціалу території. Екологічний аспект у якості пріоритетного напрямку розглядає рівень раціональності використання природних ресурсів через виявлення їх прогностичних запасів і об'ємів видобутку. Соціологічний аспект оцінки компонентної структури природних ресурсів території передбачає виявлення можливостей забезпечення процесів життєдіяльності населення природними ресурсами. Виробничий аспект зосереджений на визначенні рівня використання природно-ресурсного потенціалу території різними видами економічної діяльності з урахуванням фактору раціонального природокористування [3].

В якості альтернативного варіанту пропонується розглядати підхід, оснований на інтегральній оцінці ресурсів для забезпечення комплексного задоволення потреб суспільства. Систематизація і групування даних ресурсів дозволяє виділити десять основних складових частин туристичного потенціалу для характеристики його сутності: X_1 – організаційна,

X_2 – інфраструктурна, X_3 – адміністративно-законодавча, X_4 – географічна, X_5 – історико-культурна, X_6 – продуктна, X_7 – інформаційна, X_8 – екологічна, X_9 – інноваційна, X_{10} – кадрова. Припускається, що вище наведені складові частини туристичного потенціалу достатньо автономні і зв'язані між собою опосередковано. Так, відносна автономія складових частин туристичного потенціалу дозволяє визначити N складових частин туристичного потенціалу у вигляді N лінійно-незалежних векторів, що утворюють базис N -вимірного векторного простору:

$$X_1, X_2, X_3, \dots, X_N, N=10. \quad (1)$$

Туристичний потенціал (ТП) пропонується визначати як вектор, що належить даному N -вимірному векторному простору, де модуль туристичного потенціалу буде виступати довжиною вектора ТП – число, яке характеризує величину потенціалу, виражену через величини його складових частин або модулів векторів базису. При цьому N -вимірний простір пропонується вважати ортогональним, що значно спростить модель (довжина вектора в N -вимірному ортогональному векторному просторі визначається за допомогою узагальненої теореми Піфагора, – довжина вектора (модуль) дорівнює кореню квадратному із суми квадратів модулів векторів базису або компоненти вектора). Таким чином, модуль вектора туристичного потенціалу ТП буде визначатись за формулою:

$$ТП = \left(X_1^2 + X_2^2 + X_3^2 + \dots + X_N^2 \right)^{\frac{1}{2}}. \quad (2)$$

Надалі необхідно визначити масштаби осей, уточнюючи при цьому вагові коефіцієнти залежно від значимості компоненти, оскільки не всі вони в однаковій мірі визначають величину туристичного потенціалу.

Так, важливим блоком даного методу оцінки є якісна (експертна) оцінка туристичного потенціалу, яка дозволяє скоригувати теоретичні припущення щодо вагомості окремих компонент та привести їх до інтегрального показ-

ника. Вагові коефіцієнти компонент мають визначатись експертно-статистичним шляхом за критерієм важливості і перспективності популяризації всередині потенціалу. За результатом оцінки кожний компонент отримує у кожного експерта певний ваговий коефіцієнт. В результаті, туристичний потенціал розраховується за формулою (6), а експертна вага кожної компоненти туристичного потенціалу за формулами (10, 11).

Таблиця 1

Вагові коефіцієнти компонент вектора туристичного потенціалу

X	Найменування компоненти (складової частини туристичного потенціалу)	K
X ₁	Організаційна	1
X ₂	Інфраструктурна	4
X ₃	Адміністративно-законодавча	1
X ₄	Географічна	2
X ₅	Історико-культурна	2
X ₆	Продуктова	2
X ₇	Інформаційна	1
X ₈	Екологічна	2
X ₉	Інноваційна	1
X ₁₀	Кадрова	1

В даному дослідженні вагові коефіцієнти пропонується брати за ступенями числа 2. Тоді при трьох градаціях значимості отримаємо:

$$K_1=2_0=1 \quad (3)$$

для компонент загальної значимості;

$$K_1=2_1=2 \quad (4)$$

для компонент підвищеної значимості;

$$K_1=2_2=4 \quad (5)$$

для компонент високої значимості.

В таблицю компонент вектора туристичного потенціалу необхідно внести вагові коефіцієнти як результат суб'єктивної оцінки для кожної позиції (табл. 1).

З урахуванням вищенаведеного вираз (2) приводиться до вигляду:

$$TP = \left(X_1^2 + (4X_2)^2 + X_3^2 + (2X_4)^2 + (2X_5)^2 + (2X_6)^2 + X_7^2 + (2X_8)^2 + X_9^2 + X_{10}^2 \right)^{\frac{1}{2}}. \quad (6)$$

Під туристичним потенціалом пропонується розуміти максимально можливий гіпотетичний потенціал, всі складові частини (компоненти) якого (множина $\{X_n\}$, де $n=1, 2, 3 \dots 10$), забезпечені за максимально можливим критерієм, при якому будуть враховані всі можливі параметри.

Значення всіх компонент туристичного потенціалу пропонується прийняти за 1 (100%), тобто $X_n=1$ для всіх n від 1 до 10. Значення компонент всіх реальних потенціалів будуть менше 1, оскільки в кожному з них будуть відсутні певні параметри. Разом з тим модуль ідеального туристичного потенціалу ТП також пропонується вважати рівним 1 (100%). Так, модулі всіх реальних потенціалів будуть виражені в долях або процентах від модуля ідеального потенціалу. Для цього до формули (6) слід ввести нормуючий множник M , який визначається таким чином:

$$M = \left(\frac{1}{1 + 4^2 + 1 + 2^2 + 2^2 + 2^2 + 1 + 2^2 + 1 + 1} \right) = 0,27. \quad (7)$$

В результаті отримуємо формулу для розрахунку модуля вектора туристичного потенціалу:

$$TP = 0,27 \times \left(X_1^2 + 16X_2^2 + X_3^2 + 4X_4^2 + 4X_5^2 + 4X_6^2 + X_7^2 + 4X_8^2 + X_9^2 + X_{10}^2 \right)^{\frac{1}{2}}. \quad (8)$$

Щоб скористатися формулою (7), необхідно компоненти $X_1, X_2, \dots$ представити числами, що характеризують кількісно відповідні складові туристичного потенціалу. Причому вони

повинні бути виражені у долях від відповідних значень ідеального потенціалу, для якого:

$$X_{п1}=X_{п2}=...X_{п10}=1. \quad (8)$$

Для цього кожному складову необхідно представити всією сукупністю визначальних елементів або параметрів.

Передбачається, що до складу P параметрів компоненти X_{In} модуля ідеального потенціалу входять: S параметрів звичайної значимості ($L1 = 2^0 = 1$); M параметрів підвищеної значимості ($L2 = 2^1 = 2$); N параметрів високої значимості ($L3 = 2^2 = 4$).

Тоді справедливою буде рівність:

$$P = S + M + N. \quad (9)$$

За прийнятою раніше умовою $X_{In}=1$, доцільно введення ціни одного параметра звичайної значимості компоненти X_{In} і визначення її через Y_n . Тоді буде справедливою рівність:

$$1 = \sum_1^S Y_n + 2 \sum_1^M Y_n + 4 \sum_1^N Y_n, \quad (10)$$

із якої можна вирахувати значення Y_n , маючи значення S , M і N :

$$Y = 1 / (S + 2M + 4N). \quad (11)$$

Нами пропонується наведення розрахунку та аналізу параметрів інноваційної складової ідеального туристичного потенціалу X_9 як визначального фактора розвитку туристичної діяльності в сучасних умовах; В розробленій моделі кожна компонента $\{X_{In}\}$ має у своєму складі P параметрів. Дані параметри також можуть бути нерівнозначними. Як наслідок, виникає необхідність ввести три градації значимості параметрів з ваговими коефіцієнтами (табл. 2).

До складу компоненти X_9 інноваційної складової туристичного потенціалу нами було запропоновано внести 20 параметрів, яким було присвоєно відповідні вагові коефіцієнти. Так, кількість параметрів звичайної значимості (S) складає 7,

підвищеної значимості (M) – 9 і кількість параметрів високої значимості (H) – 4. Розрахунок ціни одного параметра звичайної значимості Y_n для інноваційної складової матиме вигляд:

$$Y = 1/(S + 2M + 4H) = 1/(7 + 2 \cdot 9 + 4 \cdot 4) = 0,0243. \quad (12)$$

Таблиця 2

Параметри інноваційної складової ідеального туристичного потенціалу

№	Параметри складової	Ваговий коефіцієнт	Значення параметру
1	Інноваційні пріоритети державної політики розвитку туризму	2	0,0487
2	Рівень НІОКР у туристичній індустрії	1	0,0243
3	Адаптація правового поля, сприятливого для розвитку і розповсюдження інноваційної діяльності в туризмі	1	0,0243
4	Швидкість дифузії інновацій в туристичній сфері	2	0,0487
5	Створення нових туристичних напрямів	2	0,0487
6	Створення нових туристичних продуктів	4	0,0972
7	Створення нових пакетів послуг (комплексність, універсальність, сучасність)	4	0,0972
8	Клієнто-орієнтованість туристичної продукції, індивідуалізація в обслуговуванні	1	0,0243
9	Задоволення нових вимог з боку споживачів до якості туристичного продукту	2	0,0487
10	Інноваційна орієнтованість маркетингової стратегії підприємств туристичного бізнесу	1	0,0243
11	Оптимізація організаційної структури туристичних підприємств в контексті інноваційного розвитку	1	0,0243
12	Рівень освіченості і професіоналізму кадрів в туристичній сфері	1	0,0243
13	Мотивація творчої та інноваційної ініціативи туристичних підприємств	2	0,0487
14	Частка доходів, отриманих від впровадження інноваційної діяльності на туристичному підприємстві	2	0,0487
15	Можливість отримання нових знань про туристичні ресурси, технології в різних регіонах світу	4	0,0972
16	Характер використання туристичних ресурсів з акцентом на інноваційну складову стійкого туризму	2	0,0487
17	Рівень розвитку інформаційно-комунікативних систем в туризмі	2	0,0487
18	Інноваційна насиченість туристичної сфери	4	0,0972
19	Інтенсивність інноваційної діяльності на підприємствах споріднених з туризмом галузей	1	0,0243
20	Застосування новітніх форм кооперації між учасниками сфери туристичного бізнесу	2	0,0487
	Підсумкове значення складової	-	1

Пропонується вважати, що кожна складова туристичного потенціалу або компонента його вектора формує свій одновимірний простір і всі залучені елементи однорідні і належать даному простору. Так, величину кожної складової допустимо визначати як суму чисел, що характеризують кожен із її параметрів. Розрахунок величини інноваційної складової в ході оцінки туристичного має вигляд:

$$X_9=7*0,0243+2*9*0,0487+4*4*0,0972=2,601. \quad (13)$$

Висновки. Представлення інноваційної складової туристичного потенціалу у вигляді десяти структурних компонент є основою її структурного аналізу, а саме декомпозицією. Дана оцінка величини інноваційної складової дозволяє виявити динаміку її розвитку і внести необхідні корективи у процес управління інноваційним потенціалом туристичного підприємства.

Розроблена методика оцінки туристичного потенціалу регіону зводиться до визначення параметрів всіх компонент вектора ідеального туристичного потенціалу; визначення ціни одного параметру звичайної значимості Y_n для кожної із N компонент; визначення модуля вектора потенціалу.

Використання розробленої методики дозволить доповнити контур управління інноваційною діяльністю інформаційною ланкою, яка б забезпечила висвітлення даних про величину інноваційної складової у певному періоді часу, відхилення її від 1 (100 %), тобто від ідеальної величини інноваційної складової, а також від величини потенціалу минулих періодів. На основі отриманих даних з'являється можливість оцінки та аналізу ефективності управління інноваційною діяльністю на туристичному підприємстві. Дана інформаційна ланка забезпечить замкнутість зворотного зв'язку у контексті ефективного управління.

Список використаних джерел:

1. Ганущак Л.М. Шляхи використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом підприємств в Україні / Л.М. Ганущак // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — №4 (58). — С. 135 — 142.

2. Блохин Ю.И. Разработка методических основ и создание методики оценки социально-экономической целесообразности развития туризма в РФ и ее регионах / Ю. И. Блохин // Актуальные вопросы теории и практики туризма. Труды Академии туризма. — 1997. — Вып. 2. — С. 121 — 126.
3. Мельник О. Методика оцінки рівня туристичної привабливості регіону / О. Мельник // Регіональна економіка. — 2006. — № 1. — С. 218 — 236

А.В. Токарчук. Интегральный метод оценки инновационной составляющей туристического потенциала региона.

Определена система составляющих туристического потенциала региона. Выделена роль инновационной составляющей среди автономных компонент ортогонального пространства туристического потенциала. Предложена система составляющих показателей с соответствующими весовыми коэффициентами для интегральной оценки инновационной компоненты в ходе анализа туристического потенциала региона.

G. Tokarchuk. The integral method of the innovative component of the regional touristic potential.

The generalized system of the components in tourism capability of the region is given. The role of innovation subcomponent among the autonomous components in orthographic view of tourism facilities is emphasized. The system of internal measures with the corresponding weight coefficients for the integral estimation of the innovation component is suggested for the tourism potential analyzes of the region.